

Tekstivastine: Oppimisen tuen uudistuksen vaikutukset erityisopettajan työnkuvaan

Puhujat: Seija Eskola ja Leena Nuutila

Rauhallista dynaamista tunnusmusiikkia.

Seija: Miten erityisopettajuus muuttuu ammatillisessa koulutuksessa? Onko erityisopettaja tulevaisuudessa opiskelija yksilöllinen tuki ja opettajayhteistyökumppani asiantuntija verkostotoimija, kehittäjä vai vaikuttaja vain niitä kaikkia? Tässä podcastissa keskustelemme siitä, miten oppimisen tuen lakiuudistukset vaikuttavat erityisopettajan rooleihin ja tehtäviin ammatillisessa koulutuksessa. Minä olen Seija Sskola Jamkin ammatillisesta opettajakorkeakoulusta.

Leena: Ja minä olen Leena Nuutila Haaga-Helia ammatillisesta opettajakorkeakoulusta.

Seija: Tervetuloa kuulolle! Erityisopettajan työ ammatillisessa oppilaitoksessa on muuttumassa. Leena Kaikkosen vuonna 2020 tekemässä tutkimuksessa todettiin, että erityisopettajan rooli oli tuolloin muuttumassa opiskelijoiden yksilöllisestä tuesta. Myös opettajien konsultaatio ja verkostotyöhön erityisopettajan nimikkeitä oli kuitenkin paljon ja ja tuota niin tehtävät oli hyvin vaihtelevia ja myös se erityisen tuen toteutus vaihteli paljon eri koulutuksen järjestäjittäin. Jopa niin, että erityisopettajilla oli 27 eri työnimikettä ja työnkuvat olivat kirjavia. Ammatillisen koulutuksen oppimisen uusi lainsäädäntöhän astuu voimaan nyt 1.8.2026. Siinä on ensimmäistä kertaa mainittu erityisopettaja ja määritelty erityisopettajan tehtävistä. Uudistuksen tavoitteena oli varmistaa, että erityisopetusta tarvitsevat opiskelijat saa sitten erityisopettajalta tukea ja että erityisopetus kohdentuisi opiskelijoille, jotka tarvitsevat säännöllistä tai pitkäaikaista erityisopetusta. Tavoitteena on myös panostaa varhaiseen oppimiseen, tukeen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn. Eli voisi sanoa, että oppimisen tuen uudistuksessa painottuu yhdenvertaisuuden ja kaikkien opiskelijoiden opintojen, työllistymisen ja hyvinvoinnin edistäminen.

Seija: Erityisopettaja kuvataan erityisopetuksen toteuttajana ja opetus ja ohjaushenkilöstä konsultoivana asiantuntijana. Lisäksi erityisopettaja toimii pedagogisissa tiimeissä moniammatilliseen ja monialaiseen. Yhteistyössä erityisopetuksen ja erityispedagogiikan asiantuntija. Uudistushan haastaa koulutuksen järjestäjiä organisoimaan oppimisen ja erityisen tuen toteuttamisen uudella tavalla ja muokkaamaan myös erityisopettajien tehtävänkuvia ja myös työhön edellyttämiä resursseja. Toisaalta rahoitus on muuttumassa ja vaikuttamassa koulutuksen järjestäjien resursseihin tuen järjestämisessä. Uudistus haastaa myös erityisopettajia.

Leena: Kaikkosen tutkimus onkin todella mielenkiintoinen. Miten sieltä nousee tähän nimikkeiden paljous, ja tuo on ihan totta kuten totesit, että tehtävät ja nimikkeet ovat ajan saatossa muuttuneet todellakin paljon. Tällainen muutosvaihehan on arjen työn näkökulmasta tietyllä tavalla hyvinkin merkittävä kohta. Ja ja sillä miten toimintakulttuuri yhteisössä sitten tällaiseen muutokseen vastaa on merkityksellistä. Niin pedagogisen yhteistyön kuin hyvien käytänteiden jalkautumisen näkökulmasta. Toimintakulttuurihan on yhteisön historiallisesti ja kulttuurisesti muovautuva tapa toimia. Toimintatavat muuttuvat koko ajan, ja kuten me tiedämme, tämä voi olla myös osittain tiedostamatonta ja tai sitten tiedostettua ja näin voi ajatella, että toimintakulttuurin vahvistamisessa onkin tärkeää luoda yhdessä niitä hyviä käytäntöjä. Valmistautua siihen muutokseen ja luoda edistäviä oppimista tukevia toimintatapoja ja kestävä elämäntapaa, oppilaitosyhteistyön arjessa.

Leena: Totesit monia erilaisia näkökulmia, joita nyt tämä muutos tuo tullessaan ja uudistushan on aina varmasti sellainen uusia elementtejä nimenomaan nyt erityisopetukseen ja erityisopettajan työhön tuovia. Ja jos nostan tästä tuon konsultatiivisen työskentelyn ja siihen liittyvät hyvät käytänteet, joita sitten lähdetään yhdessä kehittämään, niin se on todella merkittävää ja. Hyvin toimiva konsultatiivinen työskentelyhän on toimintaa, joka tarvitsee myös hyvää johtamista ja mahdollisimman selkeitä tavoitteita ja sitä oman työn organisoimista. Niin erityisopettajan työssä kuin sitten koko oppilaitosyhteisön työssä ja tähän liittyy myös oman työn ennakointi ja suunnittelu sekä työyhteisön tai tiimien reflektio oppilaitosyhteisöissä ja se on tällaisessa muutosvaiheessa aika tärkeä ja merkityksellistä, jotta päästään kehittämään yhdessä asioita. Tuosta sinun puheenvuorosta kumpusi myös mieleeni, että konsultatiivisen työskentelyn tulisi tukea koko oppilaitosyhteisön tavoitteisiin sitoutumista ja oppimiskäsitysten jalkautumista siellä arjessa. Ja ajattelen myös niin, että konsultatiivisen työskentelyn hyvä perusta on toisia arvostava avoin, vuorovaikutuksellinen sekä kaikkia koko yhteisön jäseniä osallistava ja näin samalla myös luottamusta rakentava keskustelu.

Leena: Osuva toteamus sinulla Seija oli myös se, että miten oppiva yhteisö millaista merkitystä konsultatiivinen työskentely tuo siihen vuorovaikutusyhteistyö ja monipuoliset työskentelytavat ovat just oppilaitosyhteisön kaikkien toimijoiden oppimista ja ja hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Ja tähän tuo ehkä myös yhtä lailla uusia haasteita erityisopettajan toimenkuvaan, tehtäväkuvaan, ja koko erityisopettajuuteen. Jos ajatellaan oppivaa yhteisöä, niin yhteisöhän tunnistaa silloin oppimisen sekä monenlaisen osaamisen rakentumista, että osataan toimia yhdessä joustavasti uusissakin tilanteissa ja uskonkin, että yhteistyö on erityisopetuksen kannalta hyvin tärkeää ja ja se, että rakennetaan myönteistä ilmapiiriä ja rohkaistaan pedagogisia tiimejä kokeilemaan ja. Antamaan tilaa monenlaiselle toiminnalle. Se voi olla tärkeää ja hyvinkin merkityksellistä etenkin muutosvaiheessa.

Seija: Erityisopettajahan toimiinkin, kuten kerroit, monien ihmisten kanssa yhteistyössä jo siitä näkökulmasta, että opiskelija, opiskelijaopintoja on tukemassa. Useat ammattilaiset oppilaitoksen sisällä, kuten opettajat, opinto-ohjaajat, ohjaajat. Ja myös niinku oppilaitoksen ulkopuoliset toimijat kuten työpaikkaohjaajat, hyvinvointialueiden opiskeluhuolto ja työllistymispalvelut. Tässä lakiuudistuksessa todetaankin, että erityisopetuksen tavoitteena on edistää opiskelijan opintoja ja hyvinvointia yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, kuntoutuspalvelujen ja muiden sidosryhmien kanssa. Eli erityisopettajat toimii hyvin monenlaisissa rooleissa, sitten myös näissä erilaisissa verkostoissa, kuten tuossa äsken toit esille näissä tiimeissä ja ja sitten koko koulutuksen järjestäjätasolla ja sitten myös näissä oppilaitoksen ulkopuolisissa verkostoissa ja jotenkin se oman erityisopettajuuden ja niin. Selkeä näkeminen ja ja tuota tiedostaminen on tosi tärkeää näissä tilanteissa.

Leena: Kyllä vain ja sinun toteamuksen jälkeen tulee heti mieleeni ajatus, että miten konsultatiivinen työskentely edistääkin todella hyvin semmoisen myös yhteisen arvoperustan ja oppimiskäsityksen jalkautumista siellä arjessa ja itselläni on kokemus juuri sen tyyppinen, että konsultatiivisen työskentelyn hyvä perusta lähtee juuri siitä arvostavasta kohtaamisesta avoimesta ja vuorovaikutteisesta toiminnasta, jossa yhteisön jäseniä osallistetaan ja rakennetaan sitä keskustelua ja yhteistyötä yhdessä. Juuri näin tämän tyyppiset kysymykset on ilman muuta olennaisia erityisopettajan toiminnassa ja näenkin, että erityisopettaja voi toimia todella hyvänä katalysaattorina kaikkien näiden asioiden tai elementtien edistämisessä vuorovaikutusyhteistyö ja monipuoliset opiskelijälähtöiset työskentelytavat. Ne ovat oppilaitosyhteisön kaikkien toimijoiden oppimista ja kehittämistä ja. Hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Ja tähän on tärkeää myös työelämlähtöisen oppimisen tukemisessa, kuten Seija tätäkin teemaa sivusit äsken ja yhtä lailla myös niissä monimuotoisissa työyhteisöissä, joihin meidän työelämä on jatkuvasti aika kovaa vauhtia menossa.

Seija: Erityisopettajan työ nyt ja tulevaisuudessahan vaikuttaa aika monenlaiselta ja se näyttää ulottuvan sieltä oppimisen erityisen tuen toteuttamisesta ja järjestämisen. Järjestämiseen vaikuttamisesta. Omassa yksikössä ja koulutuksen järjestäjätasolla ehkä myös alueella, eli voisiko sanoa, että tällaisen yhdenvertaisuuden inklusion ja hyvinvoinnin edistämiseen - tämä onkin aikamoisen haastava tehtävä.

Leena: Kyllä vain. Ja niin se vain on, että erityisopettajan muuttuva työkenttä tarvitseekin monipuolisia ja ja erilaisia työskentelytapoja erilaista monenlaista osaamista ja jotenkin näen, että tänä päivänä oppilaitoksissa kuitenkin hyödynnetään hyvinkin suunnitelmallisesti erilaisia työskentelytapoja ja. Ja oppimisympäristöjä luodaan mahdollisuuksia opiskelijälähtöisiin monipuolisiin työskentelytapoihin sekä yhteistyöhön oppilaitoksen yhteisön sisällä sekä ulkopuolella. Ja näin ollen oppilaitoksen henkilöstön koko opetushenkilöstön keskinäinen yhteistyö ja ja vuorovaikutus tän ympäröivän meidän yhteiskunnan kanssa tukee onnistuessaan

opiskelijan ammatillista kasvua hyvään vuorovaikutukseen, yhteistyöhön ja myöskin sinne työelä. Eikö vaan niin ole Seija, että yhdessä tekeminen edistää omien vahvuuksien tunnistamista ja taitoa työskennellä rakentavasti monenlaisten ihmisten kanssa. Ja juuri erityisopettajien konsultatiiviset työskentelymuodot voivat edistää positiivista vuorovaikutusta sekä yhdessä työskentelyn monia muotoja ja luoviakin ratkaisuja.

Lyhyt katkelma hiljaista taustamusiikkia.

Seija: Leena olet aika mitä paljon puhunut näitä näistä erityisopettajan vuorovaikutustaidoista ja ja sitten myös niin kuin toimimisesta niissä pedagogisissa tiimeissä ja työyhteisöissä ja verkostoissa sillä omalla ja sitten myös tietysti siinä erityisopettajan roolissa ja erityispedagogisella asiantuntemuksella. Ja sitä yhdessä jakaen ja työtä tehden. Erityisopettajan työlle asetetaan tosiaan aika paljon vaatimuksia ja toiveita, ja siinä tarvitaan monenlaista osaamista, kuten olemme tässä keskustelleet. Niin mikä sitten tukee sitä työssä jaksamista ja ikään kuin selkeyttää, jäsentää työnkuvaa, kun näin paljon erilaisia tarjoamia sille työlle on?

Leena: No kyllä näin, että että tällä positiivisella rakentavalla ja tietyllä tavalla vahvuusperustaisella vuorovaikutuksella on iso merkitys, niin opiskelijoiden arjen tukemisessa ja sen opiskelun ja oppimisen niin kun jatkuvuudessa kiinnittymisessä opintoihin opintojen edistymisessä kuin sitten myös opetushenkilöstön työssä jaksamisessa. Tänä päivänähän puhutaan paljon myös mielen hyvinvoinnista ja työssä jaksamisesta ja kaikki nää on hyvin merkityksellisiä. Tavallaan niin kun sovittuvat hyvin yhteen, että yhtä lailla molempien hyvinvointia, niin opetushenkilöstön kuin opiskelijoiden jaksamista. Hyvinvointia on tärkeä miettiä ja myöskin hyvä johtaminen ja ja se yhteisön tuki on merkityksellistä kun mietitään tällaisia elementtejä ja ja toimintaa siellä arjessa, yhdessä toimiessa.

Seija: Olemme keskustelleet erilaisia näkökulmia tästä erityisopettajan muuttuvasta työnkuvasta. Minkälaisia oivalluksia sinä kuulijana sait? Entä leena mitä tähän? Mitä yhteenvetoa tai oivallusta?

Leena: Kiitos mielenkiintoisesta ja hyvästä kysymyksestä. Oivalluksia on aina hyvä miettiä itse tykönään ja ehkä mulle tulee mieleen tästä semmoisena oivalluksena se, että on ollut kuitenkin hieno havaita, että miten oppilaitosten työyhteisöt pedagogiset tiimit kaikesta huolimatta siellä arjen touhuissa ja ja joskus semmoisessa kiireen tuntuksessa arjessakin rakentaa. Sitä toiveikasta tulevaisuutta ja positiivista osaamisperustaa silleen yhdessä ja se on minusta jotenkin tässä ajassa todella arvokasta. Työyhteisön metataidot elikkä juuri ne taidot, joita ihmisten kanssa yhdessä työskennellessä me tunnetaan ja koetaan ongelmanratkaisutaidot ja itsensä johtaminen. Ne on jotenkin merkityksellisiä asioita ainakin minulle tämän päivän arjen työssä. Ja kun näitä asioita mietit mietti, niin se auttaa myös meitä pysähtymään ja ja

jotenkin kasvattamaan myös sitä omaa itsetuntemusta ja tietoisuutta mukautumaan niin kuin muuttuvaan maailmaan ja muuttuvaan oppilaitosyhteisöön ja erilaisiin käytäntöihin, jota nyt tämäkin muutos tuo mukanaan. Ajattelen ehkä myös sitten tai oivallan tästä keskustelusta myös tällaisen näkökulman, että realistinen ja käytännöllinen asenne semmoisen hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa just sitä meidän kasvua vastuullisuuteen ja vastuullisuuteen nimenomaan rakentavana yhteisön jäsenenä. Ja mielestäni just tän tyyppinen toimintakulttuuri rohkaiseekin koko oppilaitosyhteisöä ja tietenkin erityisopettajaa yhteisön jäsenenä kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti näitä yhteiskunnan muutoksia ja moninaisuutta. Työelämän monimuotoisuutta sekä sitten toimimaan yhdessä niinku kestävämmän ja positiivisen tulevaisuuden puolesta. Voisiko yhdessä tähän loppuun todeta, että mennään yhdessä eteenpäin ja yhteistyö on voimaa.

Seija: Juuri näin.

Seija: Podcast tuotettiin osana Opetushallituksen rahoittamaa KETO Konsultatiivinen erityisopettajuus -koulutuskokonaisuutta Jyväskylän ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakorkeakoulun ja Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun yhteistyönä. Äänityksestä editoinnista ja tekstivasteesta ovat vastanneet Anna-kaisa Tiihonen ja Veeti Väänänen Jyväskylän ammattikorkeakoulusta.

Rauhallista dynaamista tunnusmusiikkia, joka hiljenee.

Lisätietoja podcastista Jamkin verkkosivulla:

<https://www.jamk.fi/fi/artikkeli/konsultatiivinen-tyoskentely-moniammatillisen-tyoskentelyn-tukena-podcast>